

Bertie en de wonderjaren

Mike Hoogveld

Bertie en de wonderjaren

Een kroonprins en de uitvinders
van de moderne wereld

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV

2022

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Sebes & Bisseling Agency te Amsterdam.

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen
die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt
verzocht contact op te nemen met Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Copyright © 2022 Mike Hoogveld
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Nanja Toebak
Omslagbeeld Library of Congress, Prints & Photographs Division,
LC-DIG-ppmsc-08567/Blériot XI: Bernisches Historisches Museum
Foto auteur Lionne Hietberg

ISBN 978 90 214 6065 9 / NUR 320
www.querido.nl

Inhoud

Chronologisch overzicht	7
1 Tijd voor verandering	17
2 Stad van plezier	36
3 Bouwen aan de toekomst	58
4 Zondagsrijders	80
5 Citius, altius, fortius	99
6 De tweewielergekte	120
7 De grand tour	138
8 Electrifying	159
9 In beeld en geluid	178
10 Stop de persen!	197
11 Over zee, over land en door de lucht	218
12 De eed van Hippocrates	238
Dank	259
Noten	261
Illustratieverantwoording	314
Register	317

Chronologisch overzicht

1837

Victoria wordt koningin op 20 juni.

1840

Victoria trouwt op 10 februari met haar Duitse neef prins Albert. Op 21 november wordt hun eerste kind geboren: prinses Victoria (Vicky).

1841

Bertie wordt in Buckingham Palace geboren op 9 november. Hij wordt ingehuldigd als Prince of Wales op 8 december.

1843

Berties zus prinses Alice wordt geboren op 25 april. Hierna volgen nog zes broers en zussen: Alfred (1844), Helena (1846), Louise (1848), Arthur (1850), Leopold (1853) en Beatrice (1857).

1851

Bertie ontdekt dat hij Victoria's troonopvolger is. Van mei tot oktober bezoekt hij bijna dagelijks de wereldtentoonstelling in Londen.

1855

Bertie vergezelt zijn ouders op staatsbezoek aan Frankrijk en ontmoet in Parijs keizer Napoleon III en keizerin Eugénie. Hier bezoekt hij ook de Franse wereldtentoonstelling.

1857

Bertie mag met enkele jongens op reis naar Duitsland en Zwitserland. Hier kust hij voor het eerst een meisje.

1858

Bertie gaat op reis naar Italië en geniet van zijn vrijheid.

1859

Bertie gaat vanaf september studeren in Oxford en ontdekt hoe hij zich stiekem kan begeven in een wereld vol geneugten.

1860

Bertie gaat de eerste vier maanden van het jaar succesvol op tournee door Canada en de Verenigde Staten van Amerika. Hiervoor reist hij in de eerste luxeslaaptrein en bezoekt in New York een voorloper van de wolkenkrabber en het circus van Barnum & Bailey. Daarna gaat hij studeren aan Cambridge, waar hij zijn eerste echte vriendschappen sluit.

1861

Bertie gaat op militair kamp en wordt betrapt als hij de nacht doorbrengt met Nellie Clifden, maar zet de relatie heimelijk voort. Albert is woedend en op 25 november praten ze de ruzie uit tijdens een wandeling in de regen. Albert loopt buiktyfus op en komt op 14 december te overlijden.

1862

Victoria neemt Bertie de dood van Albert kwalijk en stuurt hem de eerste maanden van het jaar op grand tour door het Midden-Oosten. Hier bezoekt Bertie Cairo, Luxor, Jeruzalem (waar hij zich laat tatoeëren), Hebron, Damascus, Beiroet, Constantinopel en Athene. Bij terugkomst bezoekt hij de wereldtentoonstelling in Londen. Bertie verlooft zich op aandringen van Victoria op 9 september met prinses Alexandra.

1863

Bertie en Alexandra trouwen op 10 maart. Daarna betrekken ze Marlborough House en Sandringham. Als huwelijksreis maken ze een cruise over de Middellandse Zee, waar Bertie direct verknocht raakt aan Cannes. Dat jaar wordt hij ook beschermheer van de Royal and Ancient Golf Club of St Andrews.

1864

Op 8 januari wordt het eerste kind van Bertie en Alexandra geboren: Albert Victor.

1865

Op 3 juni bevalt Alexandra van hun tweede kind: George.

1867

Op 20 februari wordt de eerste dochter van Bertie en Alexandra geboren: Louise. Bertie is dat jaar voorzitter van de commissie die de Britse bijdrage organiseert voor de wereldtentoonstelling in Parijs.

1868

Op 6 juli wordt het vierde kind van Bertie en Alexandra geboren: Victoria (Toria), die als enige kind ongetrouwd zal blijven.

1869

Op 26 november wordt het vijfde van Bertie en Alexandra geboren: Maud. Bertie bezoekt onder leiding van Ferdinand de Lesseps het in aanbouw zijnde Suezkanaal en opent de sluisen.

1871

Op 7 april verliezen Bertie en Alexandra een dag na de geboorte hun zesde kind: Alexander John. Bertie wordt in de zomer betrapt op illegaal gokken en bovendien gechanteerd met liefdesbrieven. In november krijgt hij buiktyfus en ontsnapt aan de dood. Dit laatste maakt Bertie ongekend populair en leidt in februari 1872 tot een spontane nationale viering.

1875

Tot Victoria's woede maakt Bertie een zelf geïnitieerde tournee door India, waarvan het onverwachte succes haar tot genoegen de titel van keizerin van India oplevert.

1877

Bertie begint een affaire met Lillie Langtry.

1878

Bertie is opnieuw voorzitter van de commissie die de Britse bijdrage organiseert voor de wereldtentoonstelling in Parijs. Hier ontmoet hij Sandford Fleming.

1879

Bertie begint een affaire met de Franse actrice Sarah Bernhardt.

1881

Bertie wordt vanwege zijn waardering voor César Ritz en Auguste Escoffier een vaste gast van het Grand Hôtel in Monte Carlo.

1882

Bertie laat op zowel Windsor als Sandringham een golfbaan aanleggen. Verder reikt hij de Albert Medal uit aan Louis Pasteur.

1884

Na een bezoek aan de sloppenwijken van Londen zorgt Bertie ervoor dat de Housing of the Working Classes Act wordt aangenomen.

1886

Bertie legt in Londen de eerste steen voor de Tower Bridge (en opent deze in 1894). Hij begint een relatie met Jennie Churchill.

1887

Victoria viert haar gouden jubileum en Bertie hoopt tevergeefs op haar troonsafstand ter gelegenheid hiervan. In Londen ontmoet hij Buffalo Bill en Annie Oakley en maakt hun shows populair. Bertie wordt ook een enthousiast esperantist. Verder begint hij zich in te zetten voor de St John Ambulance.

1888

Alexandra en Toria schaffen beiden hun eerste fototoestel aan, een Kodak.

1889

Tegen de wens van Victoria en de Britse regering bezoekt Bertie de wereldtentoonstelling in Parijs en opent de Eiffeltoren. Op deze wereldtentoonstelling ontmoet hij Benz, Daimler en Maybach. Verder maakt hij er kennis met het luchtschip La France. Ook brengt hij zijn eerste bezoek aan de pas geopende Moulin Rouge, waar hij Toulouse-Lautrec en La Goulue ontmoet. Daarna begint hij een affaire met Daisy Warwick.

1890

Bertie opent in Londen de eerste metro ter wereld en bezoekt daar voor het eerst het Savoy Hotel, waar Escoffier speciaal voor hem vele klassieke gerechten ontwikkelt.

1891

Bertie is het middelpunt van een baccaratschandaal, dat uitmondt in een rechtszaak.

1892

Berties oudste zoon Albert Victor ('Eddy') overlijdt op 14 januari, waardoor zijn tweede zoon, George, troonopvolger wordt. Bertie wordt beschermheer van de Football Association. Hij ontmoet Nikola Tesla op de Royal Society.

1893

In mei verlooft Berties zoon George zich met de ex-verloofde van Albert Victor: Mary van Teck.

1894

Bertie organiseert op het meertje van Buckingham Palace de eerste ijshockeywedstrijd van Europa.

1895

Bertie is na Röntgens vrouw de eerste van wie een röntgenfoto wordt gemaakt.

1896

In februari neemt Bertie op het terrein van Buckingham Palace voor het eerst plaats achter het stuur van een auto, een Britse Daimler. En in mei rijdt hij in Parijs voor het eerst in een De Dion-Bouton. Daarna schaft hij zijn eerste auto aan, een Panhard, en berijdt hij zijn eerste fiets, een Humber. Ook wordt hij beschermheer van de eerste autoshow ter wereld, de International Motor Exhibition in Londen. In Athene bezoekt hij de eerste moderne Olympische Spelen. Ook ondergaat hij in Londen elektroshockbehandelingen.

1897

Bertie neemt deel aan een spontane autorace op de Champs-Élysées en ontsnapt kort daarna aan een ernstig ongeluk. Dat jaar is hij ook betrokken bij de oprichting van de Automobile Club of Great Britain, dat al snel uitgroeit tot autosportkoepel en de wegenwacht ontwikkelt. Verder huurt hij Guglielmo Marconi in om vanaf zijn zeiljacht de eerste draadloze tekstberichten te versturen. Tijdens een vlootshow maakt Bertie kennis met de turbinemotor van Parsons. Daarnaast richt hij het Prince of Wales Hospital Fund op en wordt hij fellow van het Royal College of Physicians.

1898

Bertie verblijft direct na de opening in het Ritz Hotel in Parijs. In februari begint hij een affaire met zowel Alice Keppel als Agnes Keyser.

1899

In Londen wordt Bertie direct vaste gast van Ritz' nieuwe Carlton Hotel. Bertie laat ook een luxe koninklijke trein bouwen (en doet dit nogmaals in 1902). Bertie regelt financiering voor het ziekenhuis van Agnes Keyser, dat enkele jaren later het King Edward VII's Hospital wordt.

1900

Bertie ontsnapt aan een moordaanslag op station Brussel. Samen met admiraal John Fisher initieert hij de ontwikkeling van een nieuw type oorlogsschip.

1901

De eenentachtigjarige Victoria overlijdt op 22 januari, zodat Bertie koning wordt. Hij begint direct met de verbouwing van Buckingham Palace en Windsor Castle, waar hij onder andere centrale verwarming, elektriciteit en telefoon laat aanleggen. Op 5 augustus wenst hij Falcon Scott en Ernest Shackleton goede reis voor hun Antarctica-expeditie. Bertie neemt ook zijn motorjacht HMY Victoria and Albert in gebruik. Verder vraagt hij Cartier om een winkel te openen in Londen. Tevens bezoekt hij Niels Ryberg Finsen en schenkt diens nieuwe uv-lamp aan het London Hospital.

1902

Na zes weken uitstel vanwege zijn buikoperatie wordt Bertie op 9 augustus alsnog gekroond in Westminster Abbey. De nagespeelde verfilming ervan door Méliès wordt door miljoenen wereldwijd bekeken. Op de Royal Society of Arts reikt hij de Albert Medal uit aan Alexander Graham Bell. Dat jaar koopt hij ook de eerste stofzuiger. Verder ontvangt hij van Marconi uit Canada en Amerika de eerste trans-Atlantische berichten ter wereld.

1905

Na Robert Baden-Powell in 1901 te hebben geridderd, adviseert Bertie hem om zijn land te dienen door een scoutingbeweging op te zetten.

1907

Bertie laat zich met het recent ontdekte radium behandelen.

1908

Bertie bepaalt de officiële afstand van de marathon en opent de Olympische Spelen van Londen.

1909

Bertie ontmoet de gebroeders Wright in Pau. Ook verleent hij de door zijn vriend Charles Rolls opgerichte Aero Club het predicaat 'Royal'.

1910

Bertie ontmoet Louis Blériot op 27 maart. Na een kort ziekbed overlijdt hij op 6 mei in Buckingham Palace, 68 jaar oud.

'Ik heb geen enkel bezwaar tegen de notie van een Eeuwige Vader, maar alle bezwaar tegen het concept van een eeuwige moeder,' verzucht Bertie in 1897 tegen de aartsbisschop van Canterbury bij het diamanten jubileum van zijn achtenzeventigjarige moeder, koningin Victoria. Die regeert dan al zestig jaar over het Verenigd Koninkrijk en het Britse imperium, een periode die wordt gekenmerkt door vroomheid en conservatisme aan de ene kant en revolutie, sociaal-culturele veranderingen en grote technologische innovaties aan de andere kant. Bertie zelf is dan 56 jaar oud, ver voorbij de gemiddelde levensverwachting van die tijd, en moet wachten tot zijn moeder sterft voordat hij zelf de troon kan bestijgen. Totdat het in 1901 zover is – waarbij hij zich zal ontpoppen als een goede en geliefde koning – houdt hij er een flamboyante levensstijl op na, met een grote voorkeur voor vrouwen, drank, eten, reizen en nieuwe uitvindingen. Een kroonprins die decadentie koppelt aan een tomeloze nieuwsgierigheid tijdens de wonderjaren van technologische verandering.

1 Tijd voor verandering

Zelfs twee weken na zijn eigen dood toont Bertie zijn niet te evenaren talent om een smakelijk opstootje te ontketenen. En conform zijn markante reputatie is daarbij ook ditmaal niet bepaald sprake van enige discretie. In Londen kunnen op de zonovergoten vrijdagochtend van 20 mei 1910 namelijk zo'n vier miljoen burgers de aanstootgevende kwestie met eigen ogen aanschouwen tijdens zijn begrafenis. En in de dagen erna zien wereldwijd nog eens honderden miljoenen de beelden terug in de kranten en filmjournaals.

De meeste toeschouwers hebben de hele nacht in de regen staan wachten om zich te verzekeren van een plekje langs de route van de begrafenisstoet, waarbij duizenden van hen medische verzorging nodig hebben vanwege uitputtingsverschijnselen. Alleen al in Hyde Park staan bijna 300 000 mensen op elkaar gepakt als haringen in een ton. Whitehall, de brede straat die van Trafalgar Square naar het Palace of Westminster loopt en alle regeringsgebouwen huisvest, ziet letterlijk zwart van de mensen in rouwkleding. De stoepen staan zelfs zo vol dat niemand meer kan bewegen. Langs de hele route vormen 35 000 soldaten een aaneengesloten haag en patrouilleren nog eens zesduizend politieagenten om de menigte in bedwang te houden. Duizenden jongens en mannen klimmen in de bomen om zo een glimp van de kist op te vangen.

Naast de koning zelf is de hoofrolspeler in dit postume schandaal tot ieders verrassing deze keer niet zijn zoveelste maîtresse, maar zijn hond. De witte foxterriër in kwestie (die overigens model heeft gestaan voor Bobbie in de Kuifje-strips) is wat je zegt een bevoorrecht dier. Zo beschikt hij over een persoonlijke bediende en is zijn slaap-

plek een comfortabele fauteuil naast het bed van de koning. Deze is zelfs zo op zijn maatje gesteld dat hij hem overlaadt met cadeaus en hem heeft laten vereeuwigen op diverse schilderijen en in een door Fabergé uit chalcedoon gehouwen beeld dat is ingelegd met goud en robijnen. Die adoratie wordt overigens door niemand gedeeld, want de meesten kunnen het maar weinig waarderen dat de hond tijdens een gesprek steevast fel grommend in hun broekspijp of jurk hangt terwijl zij dit tot groot vermaak van zijn baas trachten te negeren – hun heimelijke bijnaam voor de hond is Stinky. Om eventuele misverstanden te voorkomen over zijn afkomst draagt de viervoeter een luxueuze halsband waarop staat: 'Ik heet Caesar. Ik behoor toe aan de Koning.' Niet dat deze informatie echt nodig is, want de twee zijn bijkans onafscheidelijk. Na het overlijden van de koning weigert Caesar dan ook om te eten en ligt hij dagenlang jankend voor de slaapkamerdeur, waarna hij naar binnen weet te glippen en zich onder het bed verstopt.

Die koning is een Engelsman die tot aan zijn kroning in 1902 officieel heet: Albert Edward, hertog van Cornwall, hertog van Rothesay, graaf van Chester, prins van Saksen-Coburg en Gotha, prins van Wales, ridder in de Orde van de Kousenband en ridder in de Orde van de Distel. Gelukkig kan hij zich daarna als monarch beperken tot het eenvoudige Edward VII. Bovendien wordt hij door zijn familie al vanaf zijn geboorte gewoon Bertie genoemd.

Omdat de Europese koningshuizen zich lustig voortplanten en daarbij een voorliefde tonen om hun blauwe bloedlijnen onderling te kruisen, bestaat Berties familie uit een zeer omvangrijk en internationaal gezelschap. Zo zijn de Duitse keizer Wilhelm II, koning Haakon VII van Noorwegen en tsaar Nicolaas II van Rusland volle neven van Bertie (men negeert zelfs de evidente genetische bezwaren om volle neven en nichten te laten huwen; helaas leidt deze inteelt ertoe dat velen lijden aan hemofilie, afkomstig van Berties moeder). Koningin Victoria Eugénie van Spanje en de Zweedse kroonprinses Margaret zijn beiden nichten. Tot zijn zwagers kan hij de koningen Frederik VIII

van Denemarken en George I van Griekenland rekenen, terwijl de koningen Albert I van België, Ferdinand van Bulgarije, en Carlos I en Manuel II van Portugal zijn achterneven zijn. De flamboyante en kosmopolitische Bertie spreekt dan ook vloeiend Frans en Duits en is bovendien verzot op reizen.

Hierdoor frequenteert hij in zijn rol als koning alle Europese hoven en bewaart zo de eenheid en vrede binnen Europa, wat hem al gauw de bijnaam 'L'oncle de l'Europe' oplevert. Maar dat is wellicht ook omdat hij er een internationale schare aan maîtresses op na houdt, met waarschijnlijk heel wat niet-onthulde buitenechtelijke kinderen, die hem alleen als 'oom' kennen.

Tussen al die voorname en harmonieuze familierelaties is er echter ook een die ronduit problematisch is: die met zijn neef Wilhelm II. En helaas voelt deze temperamentvolle Duitser, wiens snorpunten altijd opwaarts zijn gepommadeerd, zich zeer gekrenkt door een incident tijdens de begrafenis.¹ Dat begint allemaal om tien uur die ochtend. Op het New Palace Yard van Westminster Hall hebben de hoofden van zeventig staten, daarmee nog steeds de grootste internationale samenkomst van koningshuizen ooit, zich verzameld om Bertie de laatste eer te bewijzen. De Big Ben luidt zijn eerste van 68 slagen – één voor ieder levensjaar van de overledene – ten teken dat de rouwprocessie vertrekt. De open koets waarop de doodskist ligt, zet zich in beweging en een uiterst exclusief groepje heren maakt zich klaar om deze statig te paard te volgen. Hierin gaat Berties oudste zoon en troonopvolger George V voorop, waarbij keizer Wilhelm II de uitzonderlijk grote eer krijgt om George te flankeren. Dit duo wordt gevolgd door zeven al even voorname ruiters: de koningen van Noorwegen, Denemarken, België, Bulgarije, Griekenland, Spanje en Portugal.

De eierzuchtige Wilhelm is bijzonder content met zijn prestigieuze plek, maar zijn positieve stemming raakt helaas al gauw wreed verstoord. Vlak voor vertrek moet de keizer tot zijn ontsteltenis toezien hoe de hond Caesar zich aan de lijn van een begeleider voor de negen vorsten invoegt en dus de ultieme eer krijgt om als eerste de graf-

kist te volgen. In het uur erna begeeft de lange optocht zich traag via The Mall en Hyde Park richting Paddington, waar de koninklijke trein wacht richting Windsor. Onderweg kunnen de meeste toeschouwers hun tranen niet meer inhouden als ze eerst de kist zien en vervolgens Caesar, die trouw zijn overleden baas volgt. Wilhelm is echter niet verdrietig maar woedend: hij noemt zijn oom achteraf een 'oude pauw', omdat hij het voorval beschouwt als een publiekelijke kleine-ring. Het vormt een belangrijk onderdeel van de diplomatieke botsingen binnen Europa die de spanning doen oplopen in de aanloop naar de Eerste Wereldoorlog, waarin Duitsland (samen met Oostenrijk-Hongarije, Bulgarije en de Ottomanen) tegenover Engeland en de andere landen komt te staan. Wilhelm geeft Bertie dan ook postuum de schuld voor het uitbreken ervan.

Caesar is op slag wereldberoemd. Binnen een maand verschijnt het boek *Where's Master?*, met daarin een relaas over de dood en begraving van Bertie door de ogen van de hond, een regelrechte bestseller, die negen herdrukken beleeft. Steiff, de vermaarde speelgoedfabrikant, brengt een Caesarknuffeldier uit, dat overal binnen de kortste keren uitverkocht is. En hoewel Alexandra, Berties weduwe, altijd een grondige hekel aan Caesar heeft gehad (volgens haar ligt hij alleen maar aan de voeten van de dode koning om zich op te warmen), neemt zij de verzorging nu liefdevol over en verwent hem daarbij voortdurend met een overdaad aan cadeaus. Na Caesars overlijden in 1914 laat zij zelfs een tamelijk uitbundige grafzerk voor hem vervaardigen. En ze is kennelijk zo aan haar huisdier gehecht geraakt dat zij opdracht geeft hem na haar eigen overlijden in 1925 op te nemen in de sculptuur op het gemeenschappelijke graf van haar en Bertie. In de St George's Chapel van Windsor Castle ligt Caesar nog altijd vredig aan Berties voeten.

De affaire-Caesar is slechts een bescheiden voorbeeld van de vele opmerkelijke gebeurtenissen in het leven van Bertie. We hebben hier dan ook van doen met een op zijn zachtst gezegd niet-alledaags figuur. Zijn opmerkelijke persoonlijkheid lijkt voor een groot deel terug te voeren op zijn moeder, koningin Victoria. Die koestert niet be-

paald moederlijke gevoelens voor hem. Sterker nog, als baby is hij eenvoudigweg ongewenst.

Als Victoria in 1837 nog maar net achttien is, overlijdt haar oom koning William IV en bij gebrek aan een legitieme troonopvolger (onwettige kinderen zijn in ruime hoeveelheden beschikbaar, maar wettige niet) gaat de kroon over op haar. Ze is echter nog ongetrouwd, zodat in allerijl moet worden gezocht naar een geschikte huwelijkskandidaat. Maar ondanks het feit dat de opvliegende jongedame met haar vooruitstekende tanden en gedrongen postuur niet echt als een schoonheid valt te omschrijven, stelt ze hoge eisen aan het uiterlijk van haar aanstaande wederhelft. Dit bemoeilijkt de zoektocht aanzienlijk, maar als ze in 1839 wordt voorgesteld aan de knappe prins Albert van Saksen-Coburg en Gotha slaat de amoreuze bliksem in. Het reproductieve bezwaar dat hij een volle neef is, legt ze kennelijk terzijde want vijf dagen later doet ze hem al een huwelijksaanzoek. Ze trouwen in 1840 en tot Victoria's ongenoegen raakt ze vrijwel direct bezwangerd door Albert, ondanks de onappetijtelijke lange wollen onderbroeken die hij altijd draagt. Ze haat de zwangerschap en als ze een maand na de geboorte van dochter Vicky constateert dat ze alweer zwanger is, ontsteekt ze in razernij.

De staat van seriële zwangerschap verafschuwt ze niet alleen omdat ze zich 'een konijn of cavia' voelt, maar vooral omdat het moederschap haar afhoudt van haar koninklijke werkzaamheden. Ze beschouwt het als de 'schaduwzijde van het huwelijk'. Na de moeilijke bevalling van Albert Edward op 9 november 1841 belandt ze ook nog eens in wat later een postnatale depressie zal worden genoemd. Ze verfoeit borstvoeding en besteedt dit uit aan een zoogster. De baby verveelt haar merkbaar en ze omschrijft hem als 'een plantje' met 'verschrikkelijke kikkerachtige bewegingen', waarbij ze zijn lelijkheid ronduit 'beangstigend' vindt. Ze noemt hem ook nooit bij naam en refereert slechts aan hem als 'de jongen', omdat ze 'hem nog niet waardig acht om Albert te worden genoemd'. Iedereen noemt hem dan maar Bertie. Kortom, ze is weinig complimenteus, laat staan lief-

devol, als het gaat over haar nageslacht. En dat wordt er voor Bertie in de jaren daarna niet veel beter op.

Daar speelt overigens nog iemand van het vrouwelijk geslacht een cruciale rol in, namelijk zijn zus Vicky, die veel weg heeft van een wonderkind en zich als een voorbeeldige minivolwassene gedraagt. Op haar vierde beheerst ze Latijn en Frans al virtuoos – daarbij regelmatig op gênante wijze haar gouvernante corrigerend – en leest ze ter ontspanning Shakespeare en dikke wetenschappelijke boeken. Vader Albert is verzot op zijn oogappel, zelfs zo dat Victoria jaloers wordt en zich door hen buitengesloten voelt. Bertie beschikt over een normaal cognitief vermogen, maar bij Vicky's hoogbegaafdheid steekt dit schril af. Zijn ouders trekken hierdoor onterecht de conclusie dat hun 'arme, rare jongen' achterlijk is. Een discreet ingehuurde expert in frenologie verzekert hun na het betasten van Berties schedel dat 'de ontwikkeling van zijn brein duidt op zwakzinnigheid'.² Hierna wordt Bertie stelselmatig door hen genegeerd. Logischerwijze voelt hij zich hierdoor ondergewaardeerd en begint driftbuien te ontwikkelen, waarbij hij al stampend en krijsend weigert zijn lessen te volgen, met zijn boeken smijt en zich onder tafel verstoppt. Daarbij komt ook nog eens dat hij gaat stotteren en moeite krijgt met zijn fijne motoriek.

Volgens Victoria hangt de toekomst van de natie af van Berties op-leiding en daarom wil ze hem morele onverzettelikheden bijbrengen door middel van strikte plichten en keihard werken. Vanaf zijn vierde levensjaar stelt ze hem op Buckingham Palace onder een zeer streng regime, waarbij hij van acht uur 's morgens tot zes uur 's avonds intensief onderwijs krijgt van een gouvernante en zijn ouders voor en na de lessen enkel een kwartier te zien krijgt. Slechts sporadisch komen streng geselecteerde jongetjes op bezoek om onder toezicht thee te drinken. De facto wordt hij in een sociaal isolement geplaatst en begrijpelijkerwijs maakt de eenzaamheid hem doodongelukkig. Victoria's antipathie jegens Bertie is echter zo groot dat ze hem vol weering op afstand houdt en opgelucht is als hij volgens de traditie op zijn zevende mag worden overgedragen van volledig vrouwelijke verzorging naar 'de harde mannenwereld'.

Zijn vader, prins Albert, pakt het meteen rigoureuus aan door een klein legertje aan prestigieuze privéleraren aan te stellen, allen zonder enige ervaring in het doceren aan jonge kinderen. Zes dagen per week is er elf uur lang les. Vakanties en het bezoek van leeftijdgenootjes worden afgeschaft, sporten (behalve tennis) zijn verboden. Het draait uit op een ramp: de opstandige Bertie weigert iedere ochtend zijn bed uit te komen, krijgt nog meer woedeaanvallen, waarbij hij tafels en stoelen omvergooit, en is ongehoorzaam en onbeleefd tegen zijn onderwijzers. Albert schakelt frenologische spionnen in om bij Berties klaslokaal te surveilleren en adviseert de docenten om Bertie oorvijgen te geven of hem met een liniaal hard op de knokkels te slaan. Hij gaat zelfs over tot het persoonlijk toedienen van flinke doses zweepslagen aan de in zijn ogen abnormale zoon, die hij als 'vlees noch vis' beschouwt.

Het gevolg is dat Bertie doodsbang wordt voor zijn ouders. Als hij elf is, lijkt zijn vader Albert zo wanhopig dat hij zijn telg regelmatig lange tijd opsluit in zijn kamer. De frenologen hebben inmiddels de hypothese ontwikkeld dat de gekte van George III, die manisch gedrag vertoonde en later ook leed aan dementie als gevolg van de enzymziekte porfyrie, moet zijn overgegaan op diens achterkleinzoon. Maar als Florence Nightingale in 1852 op initiatief van Victoria's lijfarts Sir James Clark op Balmoral Castle een ontmoeting heeft met Bertie, komt de jongen gekweld op haar over en is haar conclusie dat hij overwerkt is (sommige biografen suggereren overigens dyspraxie en ADD als oorzaak).³ Als zijn docent dit echter in een memorandum onder Alberts aandacht brengt, leidt dit er slechts toe dat deze al zijn geloof in Bertie verliest.

In de jaren daarna vindt Bertie steun bij zijn jongere broertje en zusje, Affie en Alice, met wie hij heimelijk begint samen te spannen tegen het wrede ouderlijke gezag waar ook zij, hoewel in mindere mate, aan onderworpen zijn. Samen leiden ze een verborgen leven. Ze gedragen zich uiterst correct tegenover hun leraren en ouders, waardoor Victoria en Albert tevreden concluderen dat Bertie 'beslist verbeterd is, alsmede erg stil, beminnelijk en niet tegendraads'. Maar uit het zicht van hun ouderlijk gezag doen de drie kinderen van alles

wat niet mag. Als Bertie op veertienjarige leeftijd samen met Affie betrapt wordt op roken, worden ze uit elkaar gehaald en moet Affie tot groot verdriet van beiden naar Windsor verhuizen terwijl Bertie op Buckingham Palace blijft. De woedende Victoria eist ook dat de disciplinaire regels voor Bertie nog verder worden aangescherpt.

Maar Albert weigert dit, omdat hij inmiddels overtuigd is dat Berties intellect weliswaar levendig en scherp is, maar 'net zo nutteloos als een pistool dat is opgeborgen in een foedraal'. Ook is hij na herhaaldelijke adviezen van buitenstaanders om hun kinderen vriendelijker te behandelen gaan twijfelen aan wat hij inmiddels het 'agressieve systeem' van Victoria noemt. In 1857 mag de zestienjarige Bertie, na belijdenis te hebben gedaan bij de aartsbisschop van Canterbury, wat wordt beschouwd als een overgangsritueel naar volwassenheid, op zichzelf gaan wonen in White Lodge, een buitenverblijf dat geïsoleerd ligt op een bijna duizend hectare groot landgoed – tot grote opluchting van zijn ouders. Victoria benoemt Albert overigens in allerijl tot prins-gemaal, waardoor haar echtgenoot de eerste is in de lijn van troonopvolging, en niet Bertie.

Toch is het niet alleen maar malheur in Berties jeugd. Allereerst omdat deze zich afspeelt in de onvoorstelbare luxe van Buckingham Palace, Balmoral, Osborne en Windsor. Maar ook omdat zich wel degelijk enkele hoogtepunten voordoen. Zo gaat Bertie er door de dominantie van Victoria en Vicky tot zijn negende van uit dat het koningshuis matriarchaal in elkaar steekt en dat zijn oudere zus dus de troonopvolger is. Maar als hij die zomer weer eens op zijn kamer zit opgesloten en zich verveelt, bekijkt hij voor het eerst de familiestamboom die aan de muur hangt. Daarop ziet hij alle koningen sinds het begin van de zeventiende eeuw (James I, Charles I en II, James II, William III, George I, II, III en IV, William IV) en constateert dat koninginnen (Mary II, Anne en zijn moeder) een uitzondering vormen.⁴ Zo ontdekt hij dat niet Vicky maar hijzelf de troonopvolger is, iets waarvan niemand kennelijk de moeite heeft genomen hem dat te vertellen. Het geeft zijn zelfvertrouwen een boost.